

Senat zajmie się projektem nowelizacji Kpk z postulowaną przez NRA zmianą

- **Zapewnienie zatrzymanemu prawa do skorzystania z pomocy prawnej z urzędu w przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych na etapie zatrzymania jest przedmiotem petycji Naczelnej Rady Adwokackiej, opracowanej i złożonej przez adw. Przemysława Rosatiego, prezesa NRA w maju 2021 r.**
- **Po rozpatrzeniu petycji, senacka Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji jednogłośnie zdecydowała o przekazaniu projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, realizującego postulaty petycji NRA, do dalszego procedowania w Senacie.**

Senacka Komisja obradowała 16 listopada 2022 nad petycją NRA (P10-47/2021). W petycji Naczelna Rada Adwokacka wnioskuje o podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, poprzez dodanie w art. 245 nowego § 4 i 5.

„§ 4. Jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia, o którym mowa w § 1, lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności, o których mowa w § 5, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do czynności procesowych z udziałem tego zatrzymanego należy wyznaczyć mu adwokata lub radcę prawnego z urzędu. Przepis art. 78 stosuje się odpowiednio. Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy.

§ 5. W przypadku wykonywania czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego należy wykonać te czynności z udziałem adwokata lub radcy prawnego, w tym ustanowionego z urzędu.”

Postulowane rozwiązanie ma zapewnić każdemu zatrzymanemu pomoc prawną adwokata lub radcy prawnego na etapie przed rozpoczęciem czynności procesowych lub dowodowych z jego udziałem.

Dodane paragrafy będą realizować uprawnienie zatrzymanego, wynikające z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, a także z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22 października 2013 w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

W aktualnym stanie prawnym w ramach krajowego porządku prawnego, prawa osoby zatrzymanej zasadniczo regulowane są w art. 245 kpk. Zgodnie z paragrafem 1 tego przepisu zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny. W świetle paragrafu 2 przepis art. 517 j. paragraf 1 oraz przepisy wydane na podstawie art. 517j paragraf 2 stosuje się odpowiednio. Stosownie do paragrafu 3 przepisy art. 261 stosuje się odpowiednio z tym, że zawiadomienie następuje na żądanie zatrzymanego.

Potrzeba wprowadzenia projektowanej regulacji wynika zatem z braku systemowego rozwiązania w zakresie skutecznego wykonania przysługującego zatrzymanemu prawa do obrony, już na wczesnym

etapie, przede wszystkim po zatrzymaniu, jeżeli z podejrzanym lub osobą podejrzaną mają być wykonane czynności procesowe.

W konsekwencji zatrzymany poza prawem do niezwłocznego nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także prawa do bezpośredniej z nimi rozmowy, nie może w ramach krajowego porządku prawnego wykonywać przysługującego prawa do obrony w taki sposób, aby prawo to rzeczywiście, skutecznie i efektywnie zrealizować w zakresie wynikającym z art. 3 ust. 1-2 dyrektywy.

Pod pojęciem takiego ukształtowania instrumentów procesowych przysługujących zatrzymanym należy rozumieć prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym na zasadach określonych w art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Państwa członkowskie UE zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki.

W każdym wypadku podejrzani lub oskarżeni mają dostęp do adwokata począwszy od najwcześniejszego spośród następujących terminów:

- a) przed ich przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy;
- b) w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych zgodnie z ust. 3 lit.;
- c) niezwłocznie po pozbawieniu wolności;
- d) zanim zostali wezwani do stawienia przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim stawia się przed tym sądem.

Dodanie w art. 245 dwóch paragrafów ma realizować uprawnienie zatrzymanego wynikające z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919, a także z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE.

Proponowane rozwiązania przewidują, że jeżeli zatrzymany chce skorzystać z uprawnienia do nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośredniej z nimi rozmowy lub z jego udziałem mają być wykonywane czynności procesowe lub dowodowe, a nie ma adwokata lub radcy prawnego ustanowionego z wyboru, przed przystąpieniem do tych czynności należy wyznaczyć zatrzymanemu adwokata lub radcę prawnego z urzędu.

Wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego może dokonać prezes lub referendarz sądowy sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy.

Postulowana zmiana zrealizuje nie tylko postanowienia wspomnianej powyżej dyrektywy w sposób prawidłowo zabezpieczający interesy procesowe zatrzymanego (czasowo pozbawionego wolności), ale przede wszystkim zapewni zatrzymanemu prawo do skorzystania z pomocy prawnej już na etapie zatrzymania, co ma wielokrotnie zasadnicze znaczenie dla późniejszego realizowania prawa do obrony, w sytuacji przedstawienia zarzutów osobie zatrzymanej.

Dysfunkcjonalność obecnej regulacji rzutuje na realizację prawa do obrony nie tylko na etapie zatrzymania i wykonywaniach wówczas czynności procesowych lub dowodowych z udziałem zatrzymanego, ale także – co wymaga podkreślenia – na kolejnych etapach postępowania karnego.

Zauważyć należy, że wielokrotnie sposób przeprowadzenia czynności procesowych już na tak

wstępnym etapie, bez zapewnienia rzeczywistego i realnego prawa do obrony, rzutuje na sytuację procesową zatrzymanego, następnie podejrzanego i oskarżonego w toku dalszego toczącego się postępowania karnego z udziałem tej osoby. Dodać należy, co nie wymaga szerszego wyjaśnienia, że sytuacja osoby zatrzymanej (czasowo pozbawionej wolności) jest szczególna, nie tylko w aspekcie procesowym, ale także w płaszczyźnie jej kondycji psychicznej i realizowanego przez nią sposobu postępowania w takim położeniu.

W ramach powyższej argumentacji nie można pominąć faktu, że w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, osoba podejrzana jest podmiotem, któremu przysługuje prawo do obrony zagwarantowane w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w ślad za poglądami Sądu Najwyższego uznał, że „nie formalne postawienie zarzutu popełnienia przestępstwa, lecz już pierwsza czynność organów procesowych skierowana na ściganie określonej osoby czyni ją podmiotem prawa do obrony” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2012 r., K 37/11, OTK-A 2012, nr 11, poz. 133 – pkt III.2.3 uzasadnienia).

Gwarancja kontaktu każdej osoby zatrzymanej z obrońcą już od samego początku zatrzymania byłaby skutecznym mechanizmem chroniącym zatrzymanych przed ewentualnymi nieprawidłowymi czynnościami ze strony organów państwa.

Natychmiastowego dostępu do adwokata nie miał m.in. Tomasz Komenda. Według mediów przyznał się do winy tylko raz - podczas przesłuchania na policji. Nigdy więcej nie powtórzył tych słów. Tłumaczył potem, że przyznał się, bo został dotkliwie pobity. Gdyby miał od początku adwokata, nie mogłoby do tego dojść, a w konsekwencji tak uzyskane depozycje nie rzutowałyby na jego sytuację procesową w dalszym toku postępowania.

Podczas posiedzenia Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 16 listopada br. Senatorowie zapoznali się także z pisemną opinią Ministerstwa Sprawiedliwości, w której stwierdzono, że obowiązujące rozwiązania dotyczące uprawnień zatrzymanego w zakresie praw do obrony czynią zadość wymogom przepisów prawa międzynarodowego. Resort zwrócił też uwagę, że należy mieć na względzie to, że wyznaczenie obrońcy z urzędu dla zatrzymanego wymagać będzie decyzji sądu, co nie jest bez znaczenia w kontekście konstytucyjnego dopuszczalnego terminu pozbawienia wolności.

Przedstawicielka Biura legislacyjnego Kancelarii Senatu przedstawiła ustną opinię oraz przygotowany wstępny projekt ustawy, który realizuje postulat petycji.

W głosowaniu Komisja jednogłośnie zdecydowała o skierowaniu projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego do Marszałka Senatu celem dalszego procedowania, w trybie postępowania w sprawie inicjatyw ustawodawczych Senatu.

[\(czytaj petycję NRA\)](#)

ADWOKATURA
POLSKA

Senat zajmie się
projektem
nowelizacji Kpk
z postulowaną przez NRA zmianą